

lesztése; a fordítási tevékenység irányítását és információs folyamatait szolgáló gépesítés és automatizálás elveinek és módszereinek kidolgozása; a gépi fordítás nagyüzemi rendszerének kidolgozása.

Az első feladat főleg a *nyelvészetet érinti és az idegen szövegek pontos fordítását* célozza. E kutatások eredményei közé tartoznak a már említett terminológiai és módszertani segédletek. Az utóbbi években ezen kívül szemletanulmányok és bibliográfiák is készültek a tudományos-műszaki fordítás elméleti és gyakorlati problémáiról.

A fordítási tevékenység irányításának és információs folyamatainak automatizálása tárgykörében folyamatban van a PEREVOD elnevezésű információkereső rendszer kidolgozása. A rendszer az automatizált irányítási rendszer (*Avtomatizirovannaja szisztéma upravlenija, ASZU*) és az általános információkereső rendszerek elvein alapszik; üzembehelyezésére szakaszosan kerül sor.

Ami a gépi fordítást illeti, a Központ tervbe vette, hogy 1975–1980-ig kidolgoz angolról, franciáról és németről oroszra fordító rendszereket. E munkálatok a lexikográfia, a szemantika, a matematikai nyelvészet kutatási eredményeire támaszkodnak. 1975 óta két angolról, egy franciáról és egy németről fordító rendszer kifejlesztésén dolgozik a Központ. Egy angol-orosz szótár gépi szerkesztésén együttműködnek a Moszkvai Állami Egyetem matematikai nyelvészeti laboratóriumával és a Szovjetunió Tudományos Akadémiája Alkalmazott Matematikai Intézetével. A Központ szakemberei szerint két-három éven belül megjelennek az első géppel fordított szövegek.

A Központ 1975-ben gépi fordítási konferenciát tartott az NTMIK-tagországok részvételével, a következőt 1979-re tervezi.

/GERASZIMOV, V. N.: *Vszeszojuznij Centr Perevodov = Naucsno-Tehnicoszkaja Informacija*, 1. sor. 11–12. sz. 1977. p. 43–46./

(Novák István)

Az angol mint világnyelv és jövő kilátásai

Jelenleg az angol a *legelterjedtebb nyelv a világon*. A kínai után az angol az első nyelve, azaz anyanyelve a legtöbb – 320 millió – embernek.

Mint második nyelv az angol megelőzi ENSZ-beli versenytársait. Bár a világ egyes részein az orosz, a spanyol és a francia játssza a főszerepet, az angol nemcsak Afrika nagy részének, a Közép- és Távol-Keletnek hivatalos vagy legtöbbször beszélt nyelve, a légiközlekedés és az információátvitel és -keresés nyelve, a tudósok és turisták kommunikációs eszköze, hanem

egyúttal az a nyelv is, melyet legtöbb szakterületen meghatározott szöveggörnyezetben a legtöbben ismernek és használnak.

Bár a kínai, az orosz, a spanyol és a francia igen sok embernek első vagy második nyelve, a világnak azok a részei, melyekre ezek a nyelvek a jellemzőek, általában jól körülhatárolható területek, ezzel szemben az *angol messze túllépi a szigorúan vett angol nyelvterület határait és szerte a világon használatos*.

A nyelv jövőbeli alakulása annyi ismeretlen tényezőtől függ, hogy az előrejelzés csupán a jelenlegi helyzetnek és a legutóbbi évek irányzatának elemzése alapján kísérelhető meg. Eszerint úgy tűnik, az angol nyelv terjedése ENSZ-beli versenytársai rovására tovább tart.

Míg a múltban az angol nyelvet a hódítók, a gyarmatosítók, és a misszionáriusok terjesztették, ezek szerepét ma Amerika és Anglia gazdasági, tudományos és műszaki befolyása vette át, de nem becsülendő le a fiatalok körében a popzene hatása sem.

A *British Council* és az angolt, mint idegen nyelvet oktató egyéb intézmények már *alig győzik kielégíteni a növekvő igényeket*; a közvetlen oktatás helyett egyre inkább csak az irányítás, tanárképzés és szervezés munkáját végzik. Változtatniuk kellett a korábbi módszereken is, mert az Anglia és az angol nyelv iránt korábban megnyilvánult általános érdeklődést az angol nyelv meghatározott célból történő gyors elsajátításának igénye váltotta fel.

A növekvő érdeklődés egyik magyarázata, hogy – az orosz és a kínai anyanyelvűek kivételével – a *szakemberek kommunikációs nyelve az angol*, messze maga mögött hagyva a többi nyugat-európai nyelvet. Az európai kiadók is angolul jelentetik meg a szakirodalom jelentős részét, ha helyet akarnak maguknak biztosítani Amerika és a Brit Nemzetközösség piacain. Így pl. az *Endeavour* c. tudományos folyóirat több nyelven is megjelent, mégpedig a következő arányban: angolul 33 000, franciául 6000, németül 3500 és spanyolul 4000 példányban. Amikor azonban a lap kiadása egy tudományos intézménytől kereskedelmi vállalkozás kezébe került, már *csupán az angol nyelvű változat maradt fenn*.

Egy felmérés során megállapították, hogy angol nyelvterületen az angol nyelvűeken kívül más nyelvű tudományos folyóiratot jóformán nem is olvasnak, egyéb nyelvterületeken pedig elsősorban – vagy az anyanyelven megjelent lapok után másodsorban – az *angol tudományos folyóiratokat* részesítik előnyben.

Vezető szerep jut az angol nyelvnek a tudományos és műszaki tájékoztatásban is. Az ASLIB és EUSIDIC 1976 évi felmérése szerint az Európában található, *géppel olvasható adatbázisok 76%-ában az angol az információközvetítés nyelve*. Észrevehető azonban egy lassú eltolódás a több nyelvű rendszerek irányába.

De nemcsak a tudomány és technika területén követelő szükséglet az angol nyelv ismerete. Különböző szakágazatokban, elsősorban azonban az ipar és keres-

kedelem területén egyre több munkaadó követeli meg munkatársaitól az angol nyelv ismeretét. Ez a szükséglet tűnik ki az álláshirdetésekből, az Angliában és a kontinensen gombamódra szaporodó nyelviskolák tömegéből, valamint azok számának évenkénti növekedéséből, akik az angol és amerikai egyetemek és főiskolák angol nyelvtanfolyamain vesznek részt.

Ezzel szemben Angliában és Amerikában alig mutatkozik érdeklődés az idegen nyelvek iránt. Három angol napilap és egy hetilap egy éven át figyelt 143 721 álláshirdetésből csupán 4288 kívánt idegen, főleg francia nyelvtudást. E hirdetéseknek közel a fele titkárnőt, gép- és gyorsírókat keresett. Az idegen nyelvi oklevéllel vagy vizsgával rendelkezőknek csupán 38%-a használja nyelvtudását másra, mint oktatásra. Az angol gyáriparban az alkalmazottaknak csak 3%-a használja idegen nyelvtudását.

Míg az angol nyelvterületen az iskolák és egyetemek tanulóinak, illetve hallgatóinak száma állandóan növekszik, az idegen nyelvet tanulók száma állandóan csökken. Bár az idegen nyelveket oktató angol és amerikai iskolák igyekeznek ezt az irányzatot új módszerekkel visszafordítani,

maguk is elismerik, hogy az idegen nyelvek tanulásának már nincs olyan jelentősége, mint 15–20 évvel ezelőtt volt.

Általánosításnak hangzik ugyan, de lényegében igaz, hogy az angol anyanyelvűek nem akarnak idegen nyelvet tanulni, azt várják, mindenki más tanuljon meg angolul; a világ többi része kész is ennek a kívánságnak eleget tenni.

Összegezve tehát az utolsó évek irányzatát, azt az angol, mint idegen nyelv iránt világszerte mutatkozó érdeklődés fokozódása, angol nyelvterületen pedig az idegen nyelvek iránt mutatkozó érdeklődés csökkenése jellemzi. Semmi jel nem mutat arra, hogy ez az irányzat megforduljon, ellenkezőleg, az a feltételezés tűnik logikusnak, hogy az angol mint világnyelv tovább erősíti kivívott hatalmi helyzetét és az előrelátható jövőben a világnak elsősorban használt nyelve lesz.

/DUNGWORTH, D.: *The future of English as a world language.* = *Lebende Sprachen*, 23. köt. 1. sz. 1978. p. 1–3./

(Dezső Zsigmondné)

TÁJÉKOZTATÁS ÁLTALÁBAN

A társadalomtudományi információ fejlődése a Szovjetunióban

A Szovjetunióban az utóbbi időben nagy súlyt helyeznek a társadalomtudományok fejlődésére. Ezért előtérbe kerültek a társadalomtudományi információ helyzetével és fejlesztésével kapcsolatos kérdések is.

Korszerű szervezet létrehozása és gyakorlat kialakítása, több szemléleti és elvi probléma megoldása vált szükségessé. A szemléleti kérdések a megrögzött kutatói szokásokban gyökereztek. Az elvi kérdések pedig a társadalomtudományi kutatás sajátosságaiból adódtak (komplexitás, történetiség, ideológiai érzékenység, a teljes informáltságra való törekvés, a retrospektív informálódás szükségessége, a monografikus feldolgozások elsődleges fontossága stb.).

Mindennek gyakorlati vetületeként a társadalomtudományi tájékoztatásban munka- és időigényes referálási módszert és újfajta információ kiadványokat kellett kialakítani. Emellett gondoskodni kellett a primer dokumentumbázis korszerűsítéséről és megfelelő elosztásáról.

A problémák megoldásának eredményeként a hatvanas évek végétől napjainkig kialakult a Szovjetunió társadalomtudományi információs rendszere, amely egyik alrendszere az Állami Tudományos-Műszaki Információs Rendszernek.

A társadalomtudományi információs rendszer élén két össz-szövetségi szerv áll: az INION (*Institut naučnoj informacii po obščesztvennüm naukam AN SZSZSZR* = a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának Társadalomtudományi Információs Intézete) és a VNTICentr (*Vszeszojuznij Naučno-Tehnicoszkij Informacionnij Centr* = Össz-szövetségi Tudományos-Műszaki Információs Központ). Az INION a társadalomtudományi információ vezető szerve, felelős a publikált dokumentumokról szóló tájékoztatásért. Az utóbbi a nem publikált dokumentumokról nyújt információt.

Tudományági információs szervek működnek a felsőoktatás, a közoktatás és a pedagógia, a szakoktatás, az árképzés, a pénz- és hitelügyek, a kultúra és a művészet, a jog, a levéltárügy stb. körében.

A regionális tájékoztató szervek szerepét a szövetségi köztársaságok tudományos akadémiáinak információs központjai (osztályai, főosztályai) játsszák.

Az intézményi információs munkahelyek hálózata – az akadémiai, a felsőoktatási és egyéb társadalomtudományi intézetek keretében – most van kialakulóban. Számuk jelenleg kb. százra tehető.

Az INION-t 1969-ben alapították. Feladatköre:

információk szolgáltatása tudományos intézetek, felsőoktatási intézmények, állami és társadalmi szervezetek számára;